

Milivoj Zenić

Stari Šibenik: Kalama, skalama i butama, Zagreb, 2010, 362 str.

Knjiga Milivoja Zenića posvećena starom Šibeniku izašla je u sklopu edicije ugledne izdavačke kuće AGM, tematski posvećene velikim hrvatskim gradovima, pri čemu su osim Šibenika do sada na taj način prezentirani Zagreb i Split. Zenićeva knjiga sastavljena je kao vrhunski topografski, toponimski, povijesni, arhitektonski i umjetnički vodič kroz grad, ali također djelomično i kao vodič kroz povijest svakodnevice Šibenika, čime čitatelju omogućuje potpuno intimizaciju s prostorom i mijenama vremena.

U uvodnom zapisu (str. 13-22) autor nas vodi kroz temeljne procese u gradskoj povijesti, njegov urbanistički razvoj, ulogu gotike kao dominantnog arhitektonskog izričaja u formiranju povijesne jezgre i logiku imenovanja gradskih ulica. Također je istaknuta podjela na pet gradskih predjela početkom 19. stoljeća, te periodičan pregled demografskih pokazatelja u povijesnom razvoju Šibenika. Uvodna razmišljanja autor zaključuje općim smjernicama za iščitavanje knjige te motivacijom za njezin nastanak.

Prva cjelina knjige (str. 23-144) posvećena je gradskom predjelu Gorici, tj. dijelu grada koji se proteže od tvrđave sv. Mihovila do kazališta. Autor ukazuje na dva dijela tog gradskog naselja, istočni i zapadni, kao i na logiku podjele blokova u Gorici. Također se iznosi i prikaz demografskih kretanja i njihov presudni utjecaj u formiranju zapadnog dijela Gorice pretežno naseljavanog novopridošlim težačkim stanovništvom u ranom novom vijeku, ujedno navodeći kontrast spram današnjoj situaciji u kojoj se Gorica pretvorila gotovo u rezidencijalnu četvrt. U nastavku teksta autor opisuje trgove i ulice u Gorici, s posebnim naglaskom na istaknutije arhitektonske zahvate, poput zgrade šibenskog kazališta, upućujući nas u detalje izgradnje. Zanimljivost cijelog poglavlja posebno se uočava u opisivanju socijalnog konteksta određenih ulica, okolnostima nastanka imena spomenutih ulica kao i u prikazu društvenih funkcija u određenim predjelima, poput brojnih javnih kuća u ulici Jurja Dalmatinca. U nizanju spomenutih podataka autor se umnogome služio objavljenim arhivskim spisima iz mletačkog razdoblja, ali i historiografskim zapisima, poput zapisa Ante Šupuka. U konačnici Zenić u opisivanju Ulice don Krste Stošića posebno naglašava njegovu značajnu ulogu u javnom i kulturnom životu grada.

Na zapadnom podgrađu starog Šibenika smjestila se gradska četvrt Dolac, kojoj je posvećeno drugo poglavlje (str. 147-167). Ta drevna četvrt ribara i težaka ističe se svojom slikovitošću s naglaskom na njezinu ključnu Ulicu sv. Križa, koju autor naziva kralježnicom starog Doca te ukazuje na pjesnike ponikle u njoj. Zenić ujedno ističe i tradicionalnu usmjerenost stanovnika Dolca ka brodarstvu i

pomorskoj trgovini te nam поближе predstavlja poznato gradsko kupalište Jadrija i slavnu utvrdu sv. Nikole na ulazu u Šibenski kanal, da bi izlaganje završio s prikazom uloge i značaja pristaništa Martinska nasuprot Docu.

Treće poglavlje knjige (str. 170-209) posvećeno je gradskoj obali i njezinom povijesnom razvoju. U njemu tako pratimo rušenje gradskih bedema, povijest malih brodogradilišta, modernizaciju i industrijalizaciju obale od strane Giovanni Battiste Montanarija, duboki trag kojeg su tijekom povijesnog razvoja ostavili dominikanci te izgradnju, rušenja i proširivanja brojnih javnih zgrada na obalnom potezu, poput kula, palača, fontika i crkava. Autor posebno ističe značaj otvaranja Hotela de la Ville iz 1895. godine, značajne po dolasku električne struje u grad, kao i podizanje zgrade Rossini 1861. godine, koja kasnije prerasta u zgradu Lučke kapetanije. U poglavlju posvećenom obali pratimo još i značaj Hotela Krka u društvenom životu grada, ali i ulogu obitelji Makale i gradonačelnika Šupuka u razvoju obale i prvim industrijalizacijskim aktivnostima te se upoznajemo s poluotokom Mandalina. Razmatranja o obali autor zaključuje opisom bogatog gradskog perivoja izgrađenog od strane općinskog povjerenika Madirazze i Roberta Visianija.

Najopsežnije poglavlje knjige posevećeno je Gradu (str. 215-333) koji je po, već spomenutom don Krsti Stošiću, definiran kao predjel katedrale i proteže se današnjom Ulicom Kralja Tomislava i predjelu Centar koji obuhvaća područje sjeverno od katedrale i proteže se današnjom Zagrebačkom ulicom. Temeljna arhitektonska obilježja promatranog predjela su zavojitost i nepravilnost ulične mreže. Imajući u vidu središnji položaj ovdje promatranog prostora, jasno je da je on predstavljao vrhunac arhitektonskog i umjetničkog izričaja u gradu, ali i obavljao ulogu središta društvenog života na Poljani. Autor nas tako vodi kroz nastojanja gradske uprave za uređenjem Poljane i prikazuje njezin društveni značaj. Dva temeljna objekta koja obilježavaju Poljanu su zgrada Narodne slavjanske čitaonice i Narodne kavane te nekadašnji Vitićev Dom JNA, današnja Gradska knjižnica, koji su, svaki u svoje vrijeme predstavljali vrhunac arhitektonskog izričaja vremena. Autor nas dalje vodi kroz gradske ulice i trgove na predjelu Grada, obraćajući pozornost na rodnu kuću Nikole Tommasea te na značaj Jurja Šižgorića i Antuna Vrančića. Čitatelji se, prateći nazive ulica i trgova također upoznaju i sa političkim prijemorima između narodnjaka i autonomaša te s povijesnom ulogom Ante Šupuka i Nikole Tommasea. Važne Zenićeve napomene povezane su također sa snažnim bombardiranjem grada 1943. godine, dok je značajan dio teksta posvećen i maloj pjaceti Dobrić, prometnom stjecištu sa bogatom kulturnom baštinom. Pored brojnih opisa gradskih palača, značajnih šibenskih intelektualaca i njihovog djelovanja te prikaza dubinske povezanosti grada i stanovništva šibenskih otoka, u poglavlju se dužna pozornost ukazuje i najstarijem filmskom zapisu šibenske luke iz 1904. godine. Značajan dio teksta

je naravno posvećen i katedrali sv. Jakova te gradskoj Vijećnici, kao biserima svjetske arhitekture.

Posljednje poglavlje knjige posvećeno je Varošu (str. 337-354), malom prigradskom naselju, pretežno težačkog karaktera, utemeljenom početkom 17. stoljeća. Varoš je bio vezan s jedne strane za Poljanu, a s druge za predio Crnice s prvim industrijskim pogonom Sufid, s početka 20. stoljeća. U kasnijim fazama razvoja grada, od druge polovice 19. stoljeća Varoš je počeo gubiti isključiva obilježja težačkog naselja, dobivši niz gradskih vila, zgradu suda te kasnije i prva kina. U predio Varoš također se ubrajao i Šubićevac sa svojim tvrđavama. U završnim napomenama autor ističe značaj Starog pazara kao središta društvenog života, ne samo Varoša, nego i grada u cjelini.

Knjiga je opremljena brojnim izvornim ilustracijama, slikama i kartama, iscrpnim popisom relevantne literature te kazalom imena. U konačnici možemo zaključiti da knjiga Milivoja Zenića predstavlja nezaobilaznu polazišnu točku svakog upoznavanja sa Šibenikom, kako turističkog, tako i znanstvenog te da zaslužuje svaku vrst pozornosti.

Dragan Markovina